

Średniowieczna synteza św. Tomasza z Akwinu

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: św. Tomasz, *Suma teologiczna*, [w:] Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej*, Warszawa 1988, s. 104.
- Źródło: św. Tomasz, *Suma teologiczna*, [w:] Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej*, Warszawa 1988, s. 101–102.
- Źródło: św. Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*, t. 1, tłum. Stanisław Bełch, Londyn 1972, s. 47–49.

Średniowieczna synteza św. Tomasza z Akwinu

Triumf św. Tomasza z Akwinu, Luwr, Paryż
Źródło: domena publiczna.

Św. Tomasz z Akwinu to najwybitniejszy filozof dojrzałego średniowiecza i zarazem wielki uczyony tej epoki, który zebrał wiedzę i przekonania swego czasu w dwie wielkie syntezy myśli średniowiecznej – *Summę teologii* i *Summę contra gentiles* – *Summa przeciw poganom* (zwaną *Summą filozoficzną*). Jego myśl jest do dziś przedmiotem studiów filozoficznych i teologicznych, wciąż znajdując kontynuatorów w obszarze współczesnej refleksji chrześcijańskiej.

Poglądy filozofa określa się czasem jako schrystianizowany arystotelizm. Podkreśla się w ten sposób pewne podobieństwa między filozofią tego świętego a poglądami wybitnego antycznego myśliciela Arystotelesa.

Twoje cele

- Przedstawisz najważniejsze cechy twórczości filozoficznej Akwinaty.
- Omówisz wybrane tezy *Summy teologii*.
- Przeanalizujesz fragmenty dzieła św. Tomasza z Akwinu.

Przeczytaj

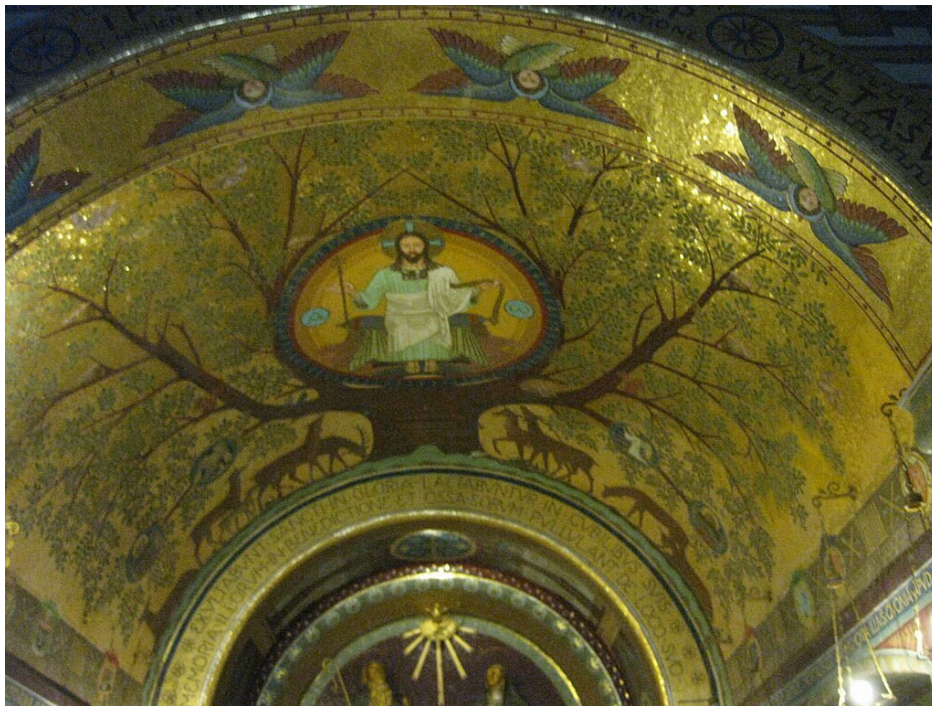
Filozofia św. Tomasza

Tomasz z Akwinu, święty i Doktor Kościoła, jeden z najważniejszych myślicieli chrześcijaństwa, żył w latach ok. 1225-1274. Studiował u benedyktynów, po studiach wstąpił do zakonu dominikanów i całe życie spędził w klasztorach (m.in. w Neapolu, Kolonii, Paryżu), pracując nad swymi filozoficznymi i teologicznymi dziełami. Wykładał na Sorbonie i dworze papieskim Urbana IV. Do jego najważniejszych prac należą wielkie syntezy myśli chrześcijańskiej, w których zestawił, podsumował i twórczo rozwinął dotychczasowe nauczanie Kościoła – *Summa contra gentiles* (zwana *Summą filozoficzną*) i *Summa teologii*. W swych poglądach nawiązywał w szczególności do myśli Arystotelesa, ojców Kościoła, zwłaszcza św. Augustyna, a także średniowiecznej filozofii [scholastycznej](#).

Najważniejszymi zagadnieniami podejmowanymi przez św. Tomasza są:

- kwestia relacji pomiędzy wiarą a wiedzą – Akwinata („pochodzący z Akwinu” - przydomek św. Tomasza) był zwolennikiem zwycięskiego wśród Ojców Kościoła poglądu, że wiarę należy uzupełnić wiedzą i rozumowaniem; za podstawy wiedzy uznawał, jak całe średniowiecze, Pismo Święte i dzieła Arystotelesa, w rozumie dopatrywał się zaś naturalnych właściwości pojmowania świata, a także niektórych prawd wiary (np. jedyności i absolutności Boga czy nieśmiertelności duszy); niektóre zagadnienia (jak np. troistość Boga, ludzką naturę Chrystusa czy grzech pierworodny) uznawał za niepojęte przez rozum, wymagające jedynie wiary;
- koncepcja bytu – analogicznie do Arystotelesowskiej formy (sprawiającej, że byt jest tym, czym jest) i materii (bezkształtnej pierwiastka kształtowanego w poszczególnych bytach przez ich formę) Tomasz uznał, że w każdym istniejącym bycie można wyróżnić aspekt jego istoty (tego, co przesądza o tożsamości bytu) oraz istnienia;

- pojęcie Boga – Bóg jest jedynym koniecznie istniejącym bytem, którego istotą jest istnienie; jest bytem absolutnym i autonomicznym – bezwzględnym, najwyższym, najdoskonalszym, niepodlegającym niczemu i od niczego niezależnym; jest wieczny, niezmienny, duchowy (niematerialny), wszechmocny i wszechwiedzący;
- koncepcja świata – zgodnie z ustaleniami ojców Kościoła, zwłaszcza św. Augustyna, św. Tomasz powtarzał przekonanie o stworzeniu z niczego świata i czasu przez Boga oraz o nieskończonym dobru Boga wyrażonym w tym akcie stworzenia; jeszcze konsekwentniej od Augustyna odrzucał on nieufność wobec materii, która jako dzieło Boga musiała według Akwinaty być równie dobra, jak wszystko, co Bóg stworzył; podobnie jak Augustyn Tomasz wierzył także w hierarchicznie uporządkowaną strukturę świata – od Boga – bytu najważniejszego – przez byty duchowe, ludzi, zwierzęta i inne organizmy aż po przyrodę nieożywioną. Równie hierarchicznie wyobrażał sobie państwo, na którego czele stoi król i którego ziemską władza ma pochodzić wprost od Boga.

Mozaika z XI w. w krypcie św. Benedykta i św. Scholastyki w klasztorze benedyktynów w Monte Cassino we Włoszech, gdzie uczył się św. Tomasz z Akwinu

Źródło: domena publiczna.

Summa teologii (Suma teologiczna) św. Tomasza z Akwinu

Summa teologii Akwinaty jest jego najpóźniejszym dziełem, zaplanowanym jako wielki traktat o Bogu i człowieku. Obejmuje m.in. zagadnienia Trójcy Świętej, stworzenia świata, łaski, darów Ducha Świętego, pojęcia człowieka, grzechu, cnót, Chrystusa i inkarnacji (wcielenia Boga w Chrystusa), Kościoła oraz sakramentów.

Do najważniejszych twierdzeń tego dzieła należą:

- tzw. **dowody na istnienie Boga** („drogi dowodzenia” tego istnienia) – św. Tomasz wywodził istnienie Boga nie tylko z Pisma Świętego, objawienia czy też na drodze czysto rozumowej (spekulatywnej), lecz odwoływał się także w swej argumentacji na rzecz istnienia Boga do praw wszechświata, a zwłaszcza do jego początków; dlatego dowody te bywają nazywane kosmologicznymi. Św. Tomasz sformułował ich pięć – pierwsze dwa, najbardziej znane i najczęściej powtarzane, to dowody na podstawie ruchu i przyczyn zjawisk. Tomasz twierdził, że wszystko co się porusza, jest w ruchu pod wpływem jakiegoś ruchu. Musi zatem istnieć źródło pierwotnej energii, z której pochodzi cała energia wszechświata, zatem tym pierwszym poruszycielem musi być Bóg; drugi dowód odwołuje się do przyczyn zjawisk – wszystko, co dzieje się w świecie, dzieje się pod wpływem jakiejś przyczyny; pierwszą przyczyną wszystkich innych przyczyn i skutków jest więc Bóg;
- koncepcja **osoby ludzkiej** – osoba ludzka to całość duchowo-materialna, to złożenie duszy i ciała, które jest nie mniej ważnym od duszy elementem człowieka; wykorzystując Arystotelesowską koncepcję formy i materii, Tomasz uznał, że dusza jest formą dla materialnego ciała; osobą jest zatem poszczególny człowiek, istota rozumna, ale zarazem cielesna – materialna oraz zmysłowa.

Św. Tomasz z Akwinu, *Summa teologii* (fragmenty)

” św. Tomasz

Suma teologiczna

Istnienie Boga można dowieść pięcioma drogami. Pierwsza i więcej widoczna droga jest ta, którą się bierze z ruchu. Pewne jest bowiem i stwierdzone zmysłami, że niektóre rzeczy na tym świecie są

w ruchu. Wszystko zaś, co się porusza, jest poruszane przez coś innego. Nic bowiem nie porusza się, jak tylko o tyle, o ile jest w możności do rzeczy, względem której się porusza. Porusza się zaś coś, o ile jest w czynie: ruch zaś nie jest niczym innym, jak tylko wprowadzaniem czegoś z możności do czynu. Z możności zaś nie może być coś sprowadzone do czynu, jak tylko przez jakiś byt w czynie; tak jak ciepło w czynie, np. ogień sprawia, że drewno, które jest ciepłe w możności, staje się ciepłe w czynie, i przez to porusza je i zmienia. [...] Jeśliby przeto rzecz, przez którą coś jest poruszane, poruszała się, to musi ona być przez coś innego poruszana, a to znów przez coś innego. Tak zaś nie można postępować w nieskończoność, ponieważ w ten sposób nie byłoby pierwszego poruszającego, a przeto także i żadnego innego poruszającego; ponieważ drugorzędne czynniki wprawiające w ruch poruszają tylko przez to, że są poruszane przez pierwszy czynnik w ruch wprawiający; tak jak laska porusza się tylko przez to, że jest poruszana przez rękę. Zatem musi się dojść do czegoś pierwszego poruszającego, które przez nikogo nie jest poruszane; a wszyscy rozumieją, że to jest Bóg.

Źródło: św. Tomasz, *Suma teologiczna*, [w:] Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej*, Warszawa 1988, s. 101-102.

” św. Tomasz

Suma teologiczna

Wyrażenie „człowiek jest duszą” można zrozumieć dwojako. Wedle pierwszego ze znaczeń tego wyrażenia duszą jest człowiek wzięty ogólnie, dany zaś jednostkowy człowiek nie jest duszą, lecz bytem powstałym z połączenia duszy i ciała, np. Sokrates. [...]

W drugim znaczeniu wyrażenie „człowiek jest duszą” znaczyłoby tyle, co „daną jednostkową duszą” jest „dany jednostkowy człowiek.” Twierdzenie takie dałoby się utrzymać, gdyby się przyjęło, że

działanie duszy zmysłowej jest działalnością jej tylko właściwą, dokonującą się bez udziału ciała, gdyż wówczas wszelkie działanie przypisywane człowiekowi przysługiwałoby samej duszy. [...] Ale [...] wykazano, że odbieranie wrażeń zmysłowych nie jest działalnością samej tylko duszy. Skoro więc odbieranie danych zmysłowych jest pewną, aczkolwiek nie jemu tylko właściwą, działalnością człowieka, to jasne się staje, że człowiek nie jest samą tylko duszą, lecz czymś złożonym z duszy i z ciała. Platon zaś mógł twierdzić, że człowiek jest „duszą posługującą się ciałem”, gdyż uznawał odbieranie wrażeń zmysłowych za działalność właściwą samej duszy.

Źródło: św. Tomasz, *Suma teologiczna*, [w:] Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej*, Warszawa 1988, s. 104.

Obraz Trójcy Świętej z kościoła św. Leonarda w Lisignano we Włoszech. Dogmat o trzech osobach boskich (Ojcu, Synu i Duchu Świętym.) jest przykładem sprzeczności wiary chrześcijańskiej, niewyjaśnialnych przy pomocy ludzkiego rozumu

Źródło: domena publiczna.

Słownik

istota

(łac. *essentia*) te cechy bytu, które sprawiają, że jest tym, czym jest, a nie czym innym; istota bytu określa jego tożsamość, jej odkrycie prowadzi do ustalenia cech definicyjnych nazwy danego przedmiotu, określających jej zakres (zbiór jej desygnatów – przedmiotów, do których nazwa się odnosi)

osoba ludzka

pojęcie człowieka jako całości duchowo-materialnej – rozumnej istoty cielesnej i zmysłowej; poszczególna jednostka ludzka

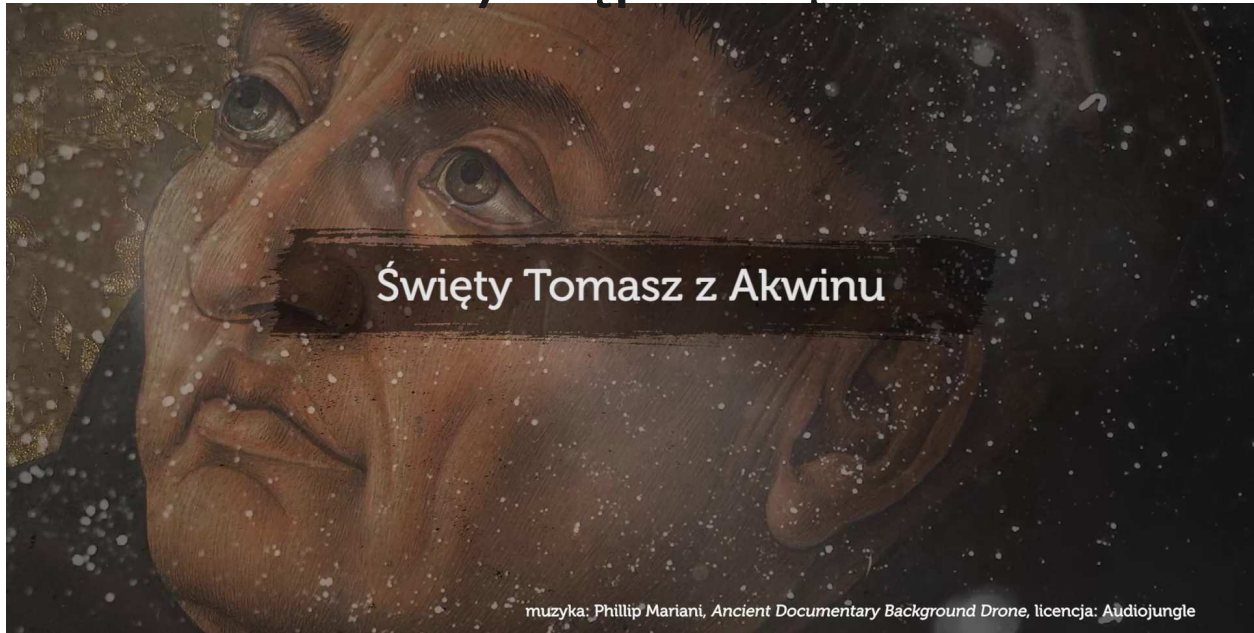
scholastyka

(łac. *schola* – szkoła, wiedza) średniowieczny sposób uprawiania nauki, w szczególności filozofii, stosujący dedukcyjną metodę dowodzenia, tj. dochodzenie do twierdzeń szczegółowych od przesłanek ogólnych; scholastyka była metodą opartą na wiedzy logicznej i dążyła do rzetelnej, systematycznej, czasem bardzo drobiazgowej analizy podejmowanych zagadnień; w jej uprawianiu ważna była zgodność prawd wiary chrześcijańskiej z rozumem naturalnym

summa

(łac., suma, całość) charakterystyczny dla średniowiecza gatunek wypowiedzi naukowej, encyklopedycznej, obejmującej całość wiedzy na dany temat; synteza stanu wiedzy danej dziedziny; kompendium wiedzy na jakiś temat

Wystąpił błąd

Film dostępny pod adresem </preview/resource/RdMn1SkfFdgBW>

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem "Święty Tomasz z Akwinu".

Polecenie 1

Wyjaśnij, w jaki sposób św. Tomasz z Akwinu łączy tradycję antyczną z myślą chrześcijańską w czasów średniowiecza.

Polecenie 2

Zapoznaj się z treścią filmu edukacyjnego i wyjaśnij, na czym polega zasada hierarchii przedstawiona przez św. Tomasza w *Sumie teologicznej* oraz jaki ma związek z wolnością człowieka.

Polecenie 3

Na podstawie audiobooka wynotuj argumenty św. Tomasza na rzecz istnienia Boga.

Polecenie 4

Na podstawie audiobooka objaśnij wybrany przez siebie argument św. Tomasza na rzecz istnienia Boga.

Jednym z najbardziej znanych fragmentów dzieła św. Tomasza z Akwinu pozostają do dziś argumenty na rzecz istnienia Boga, tzw. dowody na istnienie Boga, czy, jak mówił sam filozof, „drogi dochodzenia” do przekonania o tym istnieniu. Św. Tomasz pisze o tym następująco:

św. Tomasz z Akwinu

Suma teologiczna

Istnienie Boga można udowodnić pięcioma sposobami czy drogami.

Pierwsza droga, nad inne wyrazistością górująca, wiedzie ze zjawiska ruchu. Faktem bowiem niezaprzeczalnym, świadkiem nasze zmysły, jest że na tym świecie niektóre rzeczy są w ruchu. Wszystko zaś, co jest w ruchu, wprowadzone jest w ruch przez coś innego. [...] Niemożliwością przeto jest, by pod tym samym względem i w ten sam sposób, coś jednocześnie wprowadzało w ruch i było w ruch wprowadzane, czyli żeby siebie samego w ruch wprowadzało. Tak więc: cokolwiek jest poruszane, musi otrzymać ruch od kogoś innego, a jeśli i ten, kto w ruch wprowadza, sam jest poruszany, to i on musi otrzymać ruch od kogoś innego; ów zaś jeszcze od innego. Nie można zaś tu iść w nieskończoność, bo w ten sposób nie będzie pierwszego poruszyciela, a co za tym idzie i drugiego, i dalszego, i w ogóle żadnego. [...] Ostatecznie więc w rozumieniu naszym musimy dojść do jakiegoś pierwszego poruszyciela, który już przez nikogo nie jest w ruch wprowadzany, i właśnie, w mniemaniu wszystkich, jest nim Bóg.

Druga droga nawiązuje do przyczyny sprawczej. Stwierdzamy bowiem w świecie zjawisk zmysłowych łańcuch podporządkowanych przyczyn sprawczych. Nigdzie jednak nie spotykamy, no i to niemożliwe, by coś było przyczyną sprawczą siebie samego; istniałoby przecież wcześniej od siebie samego, co jest niemożliwe. Ciąg zaś przyczyn sprawczych nie może iść w nieskończoność. [...] Usunąwszy zaś przyczynę, ginie skutek. Jeśli przeto w łańcuchu przyczyn sprawczych nie istnieje pierwsze ogniwo, nie będzie i pośredniego, no i ostatniego; gdyby więc łańcuch przyczyn

sprawczych szedł w nieskończoność, nie byłoby pierwszej przyczyny sprawczej, a co za tym idzie, nie byłoby i pośrednich przyczyn sprawczych, nie byłoby i skutku ostatecznego: co jest jaskrawym fałszem. A więc musimy przyjąć istnienie jakiejś pierwszej przyczyny sprawczej, którą wszyscy nazywają: Bóg.

Trzecią drogę wskazuje byt przygodny i konieczny. Oto ona: Stwierdzamy na świecie rzeczy, które mogą być i nie być. Widzimy, jak jedne powstają, a inne zanikają, co świadczy o tym, że mogą być i nie być. Otóż nie do pomyślenia jest, by wszystkie takiego typu rzeczy zawsze istniały. Czemu? Bo co może nie istnieć, niekiedy faktycznie nie istnieje; jeśli przeto wszystko może nie istnieć, to ongiś nic nie istniało ze świata; a jeśli to prawda, to i dziś nic by nie istniało; co bowiem nie istnieje, nie zacznie istnieć inaczej, jak tylko dzięki temu, co już jest; gdyby więc nic nie istniało, zaistnienie czegokolwiek byłoby niemożliwe; w takim razie i dziś nic by nie istniało, co jest oczywistym fałszem. Nie wszystkie więc jestestwa są bytami przygodnymi, ale między nimi musi istnieć byt konieczny. [...] Musimy więc uznać istnienie czegoś, co jest konieczne samo w sobie, nie ma przyczyny swej konieczności gdzie indziej, a jest przyczyną konieczności dla innych, a to wszyscy nazywają Bogiem.

Czwarta droga prowadzi z różnych poziomów czy stopni [doskonałości] rzeczy; stwierdzamy bowiem w rzeczach coś więcej lub mniej dobrego, prawdziwego, szlachetnego itd. Otóż „więcej” i „mniej” orzekają o różnych rzeczach zależnie od rozmaitego stopnia ich zbliżenia się do tego, co jest [lub ma daną doskonałość] najwięcej; np. tym więcej jest coś ciepłe, im bliżej znajduje się tego, co jest najwięcej ciepłe. Istnieje więc coś, co jest najwięcej prawdziwe, dobre, szlachetne, a tym samym, co jest najwięcej bytem, bo jak mówi Arystoteles, co jest w najwyższym stopniu prawdziwe, jest zarazem bytem najwyższego stopnia. [...] Istnieje więc coś, co dla wszystkich bytów jest przyczyną: istnienia, dobra i wszelkiej doskonałości; i to właśnie zwi się: Bóg.

Piątą drogę wskazuje fakt kierownictwa wszystkim rzeczami na świecie. Widzimy bowiem jak rzeczy pozbawione [wszelkiego] poznania, mianowicie ciała naturalne, działają celowo. [...] A więc istnieje ktoś myślący, kto kieruje wszystkimi naturalnymi rzeczami ku celowi - i jego to zwiemy Bogiem.

Suma teologiczna

Istnienie Boga można udowodnić pięcioma sposobami czy drogami.

Pierwsza droga, nad inne wyrazistością górująca, wiedzie ze zjawiska ruchu. Faktem bowiem niezaprzeczalnym, świadkiem nasze zmysły, jest że na tym świecie niektóre rzeczy są w ruchu. Wszystko zaś, co jest w ruchu, wprowadzone jest w ruch przez coś innego. [...] Niemożliwością przeto jest, by pod tym samym względem i w ten sam sposób, coś jednocześnie wprowadzało w ruch i było w ruch wprowadzane, czyli żeby siebie samego w ruch wprowadzało. Tak więc: cokolwiek jest poruszane, musi otrzymać ruch od kogoś innego, a jeśli i ten, kto w ruch wprowadza, sam jest poruszany, to i on musi otrzymać ruch od kogoś innego; ów zaś jeszcze od innego. Nie można zaś tu iść w nieskończoność, bo w ten sposób nie będzie pierwszego poruszyciela, a co za tym idzie i drugiego, i dalszego, i w ogóle żadnego. [...] Ostatecznie więc w rozumieniu naszym musimy dojść do jakiegoś pierwszego poruszyciela, który już przez nikogo nie jest w ruch wprowadzany, i właśnie, w mniemaniu wszystkich, jest nim Bóg.

Druga droga nawiązuje do przyczyny sprawczej. Stwierdzamy bowiem w świecie zjawisk zmysłowych łańcuch podporządkowanych przyczyn sprawczych. Nigdzie jednak nie spotykamy, no i to niemożliwe, by coś było przyczyną sprawczą siebie samego; istniałoby przecież wcześniej od siebie samego, co jest niemożliwe. Ciąg zaś przyczyn sprawczych nie może iść w nieskończoność. [...] Usunąwszy zaś przyczynę, ginie skutek. Jeśli przeto w łańcuchu przyczyn sprawczych nie istnieje pierwsze ogniwo, nie będzie i pośredniego, no i ostatniego; gdyby więc łańcuch przyczyn sprawczych szedł w nieskończoność, nie byłoby pierwszej przyczyny sprawczej, a co za tym idzie, nie byłoby i pośrednich przyczyn sprawczych, nie byłoby i skutku ostatniego: co jest jaskrawym fałszem. A więc musimy przyjąć istnienie jakiejś pierwszej przyczyny sprawczej, którą wszyscy nazywają: Bóg.

Trzecią drogę wskazuje byt przygodny i konieczny. Oto ona: Stwierdzamy na świecie rzeczy, które mogą być i nie być. Widzimy, jak jedne powstają, a inne zanikają, co świadczy o tym, że mogą być i nie być. Otóż nie do pomyślenia jest, by wszystkie takiego typu rzeczy zawsze istniały. Czemu? Bo co może nie istnieć, niekiedy

faktycznie nie istnieje; jeśli przeto wszystko może nie istnieć, to ongiś nic nie istniało ze świata; a jeśli to prawda, to i dziś nic by nie istniało; co bowiem nie istnieje, nie zacznie istnieć inaczej, jak tylko dzięki temu, co już jest; gdyby więc nic nie istniało, zaistnienie czegokolwiek byłoby niemożliwe; w takim razie i dziś nic by nie istniało, co jest oczywistym fałszem. Nie wszystkie więc jestestwa są bytami przygodnymi, ale między nimi musi istnieć byt konieczny. [...] Musimy więc uznać istnienie czegoś, co jest konieczne samo w sobie, nie ma przyczyny swej konieczności gdzie indziej, a jest przyczyną konieczności dla innych, a to wszyscy nazywają Bogiem.

Czwarta droga prowadzi z różnych poziomów czy stopni [doskonałości] rzeczy; stwierdzamy bowiem w rzeczach coś więcej lub mniej dobrego, prawdziwego, szlachetnego itd. Otóż „więcej” i „mniej” orzekają o różnych rzeczach zależnie od rozmaitego stopnia ich zbliżenia się do tego, co jest [lub ma daną doskonałość] najwięcej; np. tym więcej jest coś ciepłe, im bliżej znajduje się tego, co jest najwięcej ciepłe. Istnieje więc coś, co jest najwięcej prawdziwe, dobre, szlachetne, a tym samym, co jest najwięcej bytem, bo jak mówi Arystoteles, co jest w najwyższym stopniu prawdziwe, jest zarazem bytem najwyższego stopnia. [...] Istnieje więc coś, co dla wszystkich bytów jest przyczyną: istnienia, dobra i wszelkiej doskonałości; i to właśnie zowie się: Bóg.

Piątą drogę wskazuje fakt kierownictwa wszystkim rzeczami na świecie. Widzimy bowiem jak rzeczy pozbawione [wszelkiego] poznania, mianowicie ciała naturalne, działają celowo. [...] A więc istnieje ktoś myślący, kto kieruje wszystkimi naturalnymi rzeczami ku celowi - i jego to zwiemy Bogiem.

Źródło: św. Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*, t. 1, tłum. Stanisław Bełch, Londyn 1972, s. 47-49.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Podaj trzy synonimy dla nazwy gatunkowej *summa*.

Ćwiczenie 4

Wyjaśnij, na czym polega dowód na istnienie Boga z istnienia ruchu w świecie.

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Dokonaj analizy składniowej fragmentu *Sumy teologicznej*. Określ, ile zdań składowych zawierają zdania złożone występujące w tym fragmencie oraz rodzaj tych zdań złożonych. Uzupełnij tabelę.

” Wszystko zaś, co się porusza, jest poruszane przez coś innego. Nic bowiem nie porusza się, jak tylko o tyle, o ile jest w możności do rzeczy, względem której się porusza. Porusza się zaś coś, o ile jest w czynie: ruch zaś nie jest niczym innym, jak tylko wprowadzaniem czegoś z możności do czynu.

Ćwiczenie 7

Podaj dwa znaczenia zdania „Człowiek jest duszą.”, o których mówi św. Tomasz w drugim cytowanym w bloku tekstowym fragmencie *Sumy teologicznej*.

Ćwiczenie 8

Dokonaj analizy wywodu św. Tomasza. Wyjaśnij, w jaki sposób do swojej tezy o istnieniu Boga przekonuje filozof.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Średniowieczna synteza św. Tomasza z Akwinu

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi,

egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wyводу oraz argumentację;

5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1) odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

6) odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach;

IV. Samokształcenie. spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1. sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową;

Lektura obowiązkowa

7) św. Tomasz z Akwinu, Summa teologiczna (fragmenty);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- objaśni argumenty św. Tomasza na istnienie Boga;
- przedstawi cechy twórczości św. Tomasza z Akwinu;
- omówi wybrane fragmenty dzieł Akwinaty.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Średniowieczna synteza św. Tomasza z Akwinu”. Uczniowie powinni się zapoznać z prezentacją TED zawartą w lekcji: *Święty Tomasz z Akwinu*. Przygotowują się do jej omówienia.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat i cele zajęć oraz wspólne z uczniami ustala kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji, sprawdza, kto wykonał zadane ćwiczenie. Wybrany uczeń rozpoczyna wstępną dyskusję wokół tematu lekcji, przedstawiając i uzasadniając swoje stanowisko.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z sekcją „Wprowadzenie” i „Przeczytaj”. Każda osoba robi to indywidualnie. Następnie chętne osoby przygotowują pytania na bazie przeczytanego materiału i zadają je koleżankom i kolegom w klasie. Młodzież odpowiada na te pytania, tym samym utrwala wiedzę nabytą w tej części materiału.
2. Uczniowie przechodzą do sekcji „Prezentacja TED”. Przypominają sobie treść zamieszczonej prezentacji i w parach wykonują polecenie 1. Po zakończeniu pracy chętna osoba z pary prezentuje odpowiedź, a nauczyciel weryfikuje jej poprawność.
3. Nauczyciel włącza w klasie nagranie audio. Na jego podstawie uczniowie indywidualnie wykonują polecenia 2 i 3. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedzi, udziela też uczniom informacji zwrotnej.
4. Uczniowie w parach rozwiązują ćwiczenia od 1 do 7 zawarte w sekcji „Sprawdź się”. Następnie, aby uzasadnić poprawność rozwiązań, omawiają je w większych grupach, przygotowując spójną argumentację, którą zaprezentują na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Zadaje również pytania podsumowujące i prosi wybranych uczniów o odpowiedzi.

Kim jest święty Tomasz z Akwinu?

Jakie są najważniejsze cechy twórczości filozoficznej Akwinaty?

Jakie są najważniejsze zagadnienia podejmowane w dziełach przez św. Tomasza?

Praca domowa:

1. Nauczyciel prosi o wykonanie w domu ćwiczenia 8 z sekcji „Sprawdź się”.

Materialy pomocnicze:

- Chaberek Michał, *Święty Tomasz z Akwinu a ewolucja*, Kęty 2019.
- Gilbert Keith Chesterton, *Święty Tomasz z Akwinu*, Warszawa 1959.

Wskazówki metodyczne

- Multimedia możemy wykorzystać jako podsumowanie zajęć.